

Monitoring pre ochranu prírody a ekológiu

Barrie F. Goldsmith (ed.): *Monitoring for Conservation and Ecology (Monitoring pre ochranu prírody a ekológiu)*. Chapman & Hall, Londýn 1991, 275 s.

Táto publikácia sa odlišuje od ostatných monografií o biologickom monitoringu. Obsahuje 13 kapitol, ktoré napísalo 12 autorov - odborníkov z Veľkej Británie a jeden z Kanady. Každá kapitola tvorí vlastne samostatný celok, nie je preto nevyhnutné čítať knihu v takom poradí, ako kapitoly nasledujú za sebou. Napokon, editor v predhovore odporúča iný postup a upozorňuje na prepojenia niektorých častí.

Prvé dve kapitoly sú vlastne úvodom do problematiky, obsahujúcim definície a zdôrazňujúcim význam presného definovania. Kapitola *Vedecské požiadavky pre monitorovacie programy* (M. B. Usher) je zameraná na ciele monitorovania, výber metód, metódy analýzy, interpretácie údajov a výsledkov a rozhodnutia kedy ukončiť monitorovací program.

V kapitole *Využitie techniky diaľkového prieskumu Zeme pre monitorovanie land-cover* (J. T. C. Budd) sa diskutuje o možnostiach využitia leteckej fotografie (aerial fotografie) a satelitového snímání a porovnáva ich. Tieto techniky sú osobitne užitočné pre zaznamenanie zmien stanovišť a krajiny.

Ďalšie kapitoly sa zaoberajú štyrmi vybranými skupinami organizmov. *Monitoring rastlinných populácií: sčítania ako cieľ pre ochranu prírody* (M. J. Hutchings) upozorňuje, že obvykle sa sledujú vzácne druhy (majú najvyššiu prioritu). Uvádza príklady vlastnej práce s populáciami orchideí, najmä druhu *Ophrys sphegodes*. *Monitorovanie vegetácie* (B. Goldsmith) sa zaoberá úrovňou spoločenských. Kapitola *Monitorovanie počtov motýľov* (E. Pollard) sa venuje techni-

kám, ktoré použil autor prvý raz r. 1973 a dnes sa používajú pre 58 druhov a asi 80 miest. *Monitorovanie krížiacich sa populácií suchozemských vtákov* (S. R. Baillie) opisuje schému používanú v britskom Truste pre ornitológiu na sčítanie vtákov i schému používanú v USA. Napokon kapitola *Národné prehľady rozšírenia druhov* (P. T. Harding) sa zaoberá postupmi mapovania asi 6000 rôznych taxónov, väčšinou na národnej úrovni. Hoci nejde o "pravý" monitoring, získané údaje sú pre ekológov a ochrancov prírody veľmi cenné.

V kapitole *Monitorovanie na úrovni administratívneho celku?* (C. E. Appleby) uvažuje autor o technikách práce s údajmi na úrovni okresu (grófstva), pričom vychádza z územia Wilshire. Tieto postupy sú však vhodné pre akúkoľvek oblasť s výmerou 50 x 50 km.

V kapitole *Field monitoring* (K. A. Roberts) vysvetľuje autor svoju filozofiu a prístup k monitorovaniu a editor odporúča pracovníkom ochrany prírody, aby začali knihu čítať práve od tejto kapitoly.

Kapitola *Monitoring oversies. Národný park Prespa, Grécko* (B. Goldsmith) sa odlišuje od ostatných častí knihy aj tým, že je venovaná kontinentálnej

krajine. Autor hodnotí kritériá pre výber kľúčových charakteristík a kľúčových taxónov. Kapitola *Výpočet indexu počtov z monitorovacích údajov zveriny* (T. J. Crawford) sa zaoberá využitím indexov počtov pre akúkoľvek taxonomickú skupinu organizmov. *Biologické monitorovanie a ekologická predpoveď*. (P. A. Keddy). V tejto kapitole sa píše o výbere stavových premenných, vzťahu medzi predikciou a monitorovaním.

Zaujímavá je posledná kapitola - *Syntéza* (B. Goldsmith). V bodoch zhrňa najdôležitejšie otázky, na ktoré musí hľadať odpoveď každý, kto chce monitorovať živú prírodu.

Hoci kniha vznikla na základe kurzu pre postgraduálnych študentov na univerzitnom pracovisku ekológie a ochrany prírody v Londýne a pracovisku ochrany prírody v Londýne, zaujme nielen študentov, ale aj profesionálnych ochranárov, ekológov a ostatných biológov. Kto chce vedieť o monitorovaní živej prírody viac a chce sa oboznámiť s metódami monitorovania rôznych skupín organizmov vo Veľkej Británii, nech si určite prečíta túto knihu.

Pavol Eliáš

Ekoplagát '78-'93 – retrospektíva

Ekoplagát, akcia ktorá vyklíčila z entuziazmu počiatku len niekoľkých ľudí, postupne prerástla do stále významnejšieho medzinárodného súťažného podujatia. Získala si okruh spolupracovníkov a prívržencov z oblasti ochrany prírody a výtvarného umenia, medzi nimi mnohých medzinárodne uznávaných osobností. Od tretieho ročníka nad ním prevzalo gestorstvo Ministerstvo kultúry SR a

od r. 1993 patrí spolu Ministerstvom životného prostredia SR k usporiadateľom výstavy. V r. 1987 bolo trienále Ekoplagát zahrnuté do plánu Komisie pre výchovu Východoeurópskeho komitétu IUCN a r. 1990 bola Komisia už jedným z jeho spoluusporiadateľov.

Doteraz sa uskutočnilo 6 ročníkov výstavy Ekoplagát. V jednotlivých kolekciami sa predstavilo viac ako 40 krajín. Výstavu však obosielali aj svetové, a najmä európske organizácie, ktoré pracujú v oblasti ochrany prírody a životného prostredia a vydávajú plagáty na podporu svojich kampaní.

Ekoplagát - medzinárodná súťažná prehliadka vydaných plagátov s tematikou ochrany prírody a životného prostredia - je prvou, a teda najstaršou takto orientovanou výstavou na svete. V súčasnosti sa celý jeho zbierkový fond (asi 1300 vydaných plagátov) i archív publikovaných materiálov nachádza na Správe NP Malá Fatra v Gbeľanoch.

Retrospektívnu výstavu Ekoplagát '78 - '93 sme pripravili k Európskemu roku ochrany prírody ENCY 1995. Výstavný súbor tvorí 160 plagátov z 37 krajín sveta (medzi ktorými sú zaniknuté i novovzniknuté štáty a Rada Európy). Naším cieľom bolo v spätnom historickom pohľade v charakteristických črtách predstaviť ekoplagát a jeho premeny, sledovať environmentálne myslenie. Jeho prudký vývoj a premeny odrážajú rastúcu naliehavosť problému. V rôznych krajinách a kultúrach má svoje špecifické podoby, meniace sa priority a filozofiu prístupu.

Kolekcia je zostavená podľa krajín. V časovom postupe zachytáva ich účasť na jednotlivých ročníkoch. Zameriava sa na tie aktivity, ktorými výrazne alebo osobito prispeli k vývoju ekoplagátu. Vychádzali sme z ich myšlienok, posolstiev, postojov, informácií, výchovných programov. Z ich tvorivého, niekedy i novátorsky objavného výtvarného videnia, ktoré podporilo pôsobenie plagátu a ovplyvňovalo ďalší rozvoj disciplíny.

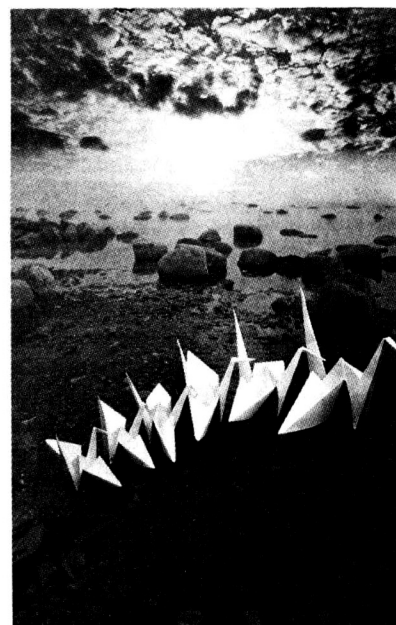
V malej skladačke k 1. ročníku Ekoplagátu r. 1978 Jan Čerovský napísal: "...pre všetky typy plagátu, ktorý je nástrojom výchovy k starostlivosti o životné prostredie, by malo platiť, aby bol i pomôckou estetickéj výchovy. Oboje úzko súvisí. A tiež výchovy etickej: k tomu, aby ľudstvo zaujalo ekologicky zodpovedajúce miesto v biosfére, je nutná nová etika - vo vzťahu k prírode, ale nakoniec (alebo snáď predovšetkým?) v ohľaduplnom a priamo láskyplnom vzťahu človeka k človeku."

V týchto slovách J. Čerovský predvídal všetky aktuálne zmeny, ktoré najmä na prelome 80. a 90. rokov

zaznamenala celá spoločnosť a s ňou ekologicky, či dnes viac aj environmentálne, orientovaná filozofia a výchova. Na jednej strane začína vnímať nedeliteľnú celistvosť života a na strane druhej zdôrazňuje občianske aktivity a postoje. Tieto otázky už nie sú len otázkami ekológov a ochranárov, ale celej society. Začínajú sa nimi zaoberať prírodovedci, filozofi, sociológovia, psychológovia, musia sa nimi zaoberať samotní ekonómovia. Späťme svojimi poznatkami formujú aj ekológiu a environmentalistiku. Dávajú novú tvár aktivitám konkrétneho ochranárskeho zamerania s globálnym pohľadom a novým chápaním miesta a postavenia človeka v celku živej a neživej prírody a jej neustáleho vývoja.

Jednotlivé ročníky Ekoplagátu videli státisíce návštevníkov v našej vlasti, malé kolekcie boli vystavené v Španielsku, Nemecku, Poľsku a v tomto roku v Anglicku. Hodnotiacia retrospektíva je však pripravená po prvý raz.

Zmenu postojov a vývoja spoločnosti v oblasti ekológie predstavuje samotné zameranie ENCY 1995. Jeho program prešiel od predchádzajúcej

M. Haavamägi (Estónsko): Decline?, 1987. Plagát odmenený Cenou riaditeľa ÚŠOP

ochrany chránených území Európy k ochrane európskej prírody ako celku a mimo chránených oblastí. Pripája sa k heslu Mysli globálne, konaj lokálne.

Dana Doricová

Spoločnosť, ako keby na človeku záležalo

Luba Lacinová, Mária Turiničová (zostavovateľky): Zborník prednášok **Spoločnosť, ako keby na človeku záležalo**. Vydalo SZOPK, ZO č. 1 v Bratislave, SOFRON - Centrum environmentálnej výchovy pri Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Bratislava, 1995.

Spoločnosť, ako keby na človeku záležalo bol názov kurzu, ktorý v júli 1994 pripravili v Dubákove SZOPK ZO č. 1 Bratislava a SOFRON - Centrum environmentálnej výchovy pri PRIF UK v Bratislave. Zborník obsahuje prednášky Sary Parkin, Dietera a Johanny Bricke, Jána Kellera a Hany Librovej, ktoré tam odznali. Dotýkajú sa vzťahu súčasnej ekonomiky a ekológie a ukazujú možné cesty riešenia globálnej environmentálnej krízy. Názov zborníka je voľnou parafrázou podtitulu knihy Ernesta F. Schumachera "Malé je krásne. Ekonomika, ako keby na ľuďoch zále-